

FISKÅ FÔRUM

Nr 3 - 2017

PARASITTER PÅ SAU

Symptomer og behandling

NYHET:

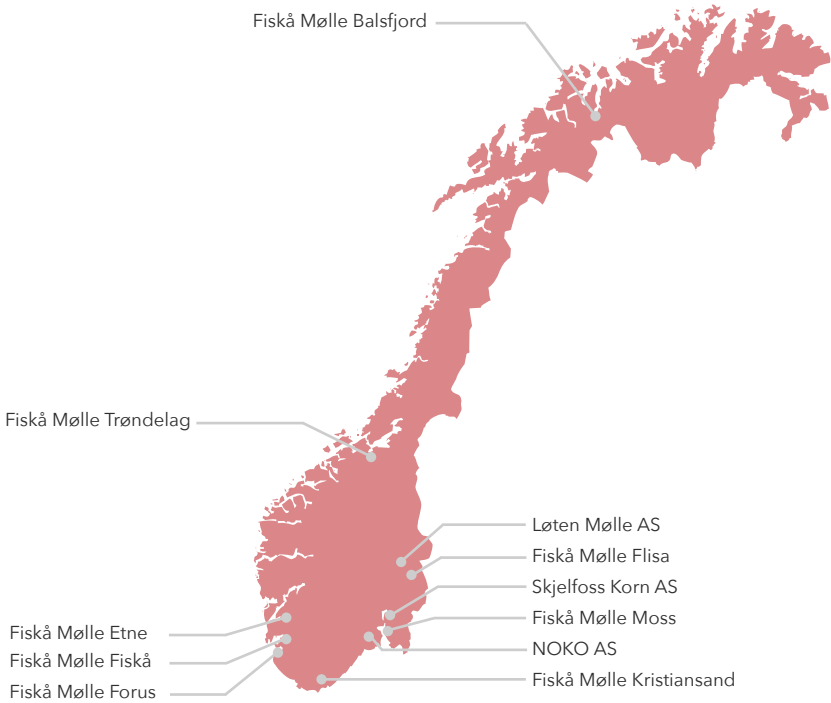
Mindre klink med
CracklessEGG

NY HVERDAG MED LØSDRIFT:

**Optimistiske bønder
investerer stort i nye fjøs**

Fiskå Mølle

Som Norges største private aktør har vi produksjon og leveranse over hele landet. Du finner oss på en rekke steder:

LAGRE OG FORHANDLERE

Rangert geografisk; nord til sør

- Andøy: Lager Risøyhamn. Tlf. 76 11 53 90
- Harstad: Andreas Lund. Tlf. 77 07 70 56
- Vestvågøy: Lager Stamsund. Tlf. 76 05 40 82
- Steigen: Ålstadøya Førsentral. Tlf. 75 77 75 60
- Rødøy: Lager Vågaholmen. Tlf. 75 09 89 00
- Nesna: Lager Saura. Tlf. 976 66 910
- Leirfjord: Sigurd Hoff Kraftfôr. Tlf. 952 02 805
- Finneidfjord: Lager Finneidfjord. Tlf. 901 83 472
- Gjemnes: Høgset Terminalen AS. Tlf. 71 29 48 00
- Gloppen: Fiskå Mølle, Sandane. Tlf. 977 82 547
- Førde: Maskinsenteret AS. Tlf. 57 83 70 90
- Førde: Jan Ove Hafstad. Tlf. 915 77 976
- Gaular: MM Øvrebø Tlf. 57 71 72 04
- Sogndal: Maskinsenteret AS. Tlf. 57 67 16 22
- Vik: Røyrvik Bygg og Betong AS. Tlf: 970 29 688
- Vindafjord: Magnus Sørhus Landhandel, Vats. Tlf, 52 76 51 06
- Karmøy: Hagia Karmøy. Tlf. 52 84 67 88
- Egersund: HE Seglem. Tlf. 51 46 39 00
- Kvinesdal: Norfloor. Tlf. 45 26 92 90
- Hægebostad: Birkeland Handelslag. Tlf. 38 34 87 55
- Audnedal: Byremo Landhandel. Tlf. 38 28 01 93
- Audnedal, Konsmo: Simon Valand. Tlf. 38 28 16 05
- Marnardal: A.G. Vigemyr AS. Tlf. 38 28 75 11
- Evje: Maskinsalg AS. Tlf. 37 93 00 89
- Vennesla: Maskinsalg AS, Hægeland. Tlf. 38 15 33 68
- Lyngdal: Traktor AS. Tlf. 38 34 51 03
- Arendal: Stoa Maskin. Tlf. 37 00 53 60

KONTAKTPERSONER I FISKÅ MØLLE

Leif Kåre Gjerde, Daglig leder | Mob. 982 61 251 | leif.kare.gjerde@fiska.no
 Sigurd Norland, Salgsleder | Mob. 982 61 260 | sigurd.norland@fiska.no
 Eirik Ur, Selger | Mob. 982 61 263 | eirik.ur@fiska.no
 Oddbjørn Lobekk, Plantekultursjef | Mob. 982 61 255 | olobekk@fiska.no
 Geir Atle Iversen, Transportleder | Mob. 482 59 496 | geir.atle.iversen@fiska.no
 Tommy Nordbø, Produktsjef kraftfôr | Mob. 416 30 115 | tommy.nordbo@fiska.no
 Kjell-Rune Vik, Produktsjef drøvtyggarfôr | Mob. 982 61 270 | kjell-rune.vik@fiska.no
 Leif Malvin Eggebø, Rådgiver drøvtygger | Mob. 982 61 261 | leif.malvin@fiska.no
 Maren Bjorland, Rådgiver drøvtygger | Mob. 982 61 275 | maren.bjorland@fiska.no
 Arnulf Fjermedal, Fag svin og fjørfe | Mob. 905 45 406 | arnulf.fjermedal@fiska.no
 Armando José Oropeza Delgado, Produktsjef svin / veterinær | Mob. 940 32 920 | armando@fiska.no
 Tone Runhild O. Skadsem, Rådgiver svin / veterinær | Mob. 915 50 159 | tone_runhild@hotmail.com
 Elisabeth Hodne Neverli, Rådgiver svin | Mob.982 61 273 | elisabeth.neverli@fiska.no
 Stig L. Voster, Rådgiver egg | Mob. 982 61 277 | stig.voster@fiska.no
 Marcus Søyland, Produktsjef fjørfe | Mob. 988 26 717 | marcus.soyland@fiska.no

KONTAKTPERSONER

Jan Ove Hafstad, Kundekontakt Vest-Norge, Førde | Mob. 915 77 976 | johafstad@hotmail.com
 Frank Arntsen, Kundekontakt Trøndelag | Mob. 995 35 026 | frank.arntsen@fiska.no
 Audun Økland, Kundekontakt Etne | Mob. 952 25 012 | audun.okland@fiska.no
 Kari Borg, Kraftfôrkonsulent Flisa | Mob. 979 91 710 | kari@flisamolle.no
 Glenn Snellingen, Kundekontakt Moss | Mob. 905 19 101 | glenn.snellingen@fiska.no
 Arvid Bratlie, Daglig leder Løten | Mob. 480 73 007 | adm1@loten-molle.no
 Kim-Reidar Martinsen, Kundekontakt Skjelfoss Korn | Mob. 905 47 565 | kim@skjelfoss-korn.no
 Olaf Holm, Kundekontakt NOKO AS | Mob. 957 01 270 | olaf.holm@kveldemel.no

www.fiska.no | post@fiska.no | Tlf. 51 74 33 00

“
 Den beste rådgivningen
 kommer helt klart fra **Fiskå
 Mølle**. Vi produserer mer
 enn noen gang.

-Frode Lynum,
 Norges høyeste melkeytelse 2016

Hos Fiskå Mølle får du
 dedikerte rådgivere med ett mål;
 å gi deg en optimal produksjon.

Fiskå Mølle
 www.fiska.no

MEDVIRKENDE

UTGITT AV
 Fiskå Mølle

TRYKK
 Kai Hansen Trykkeri

DESIGN
 Creobox/Astri Totland

TEKST
 Maren Nordbø
 Kjell-Rune Vik
 Kari Borg
 Tone Rundhild Skadsem
 Elisabeth Neverli
 Armando Oropeza
 Maren Bjorland

FOTO
 Thomas Søyland
 Kjell-Rune Vik
 Kari Borg

CREO BOX
 IDÉ, KONSEPT OG INNHOLD
 Creobox AS
 www.creobox.no

INNHold

Fiskå Opti Ro:
 Ro i grisehuset

6

Bønder som satser:
 Byggeboom i Agder

16

TopBull MAX
 løyste problemet

8

Dette bør du tenke på
 før du bygger nytt fjøs

24

3 viktige parasitter på sau
 - symptomer og behandling

12

Livskraftige kalvar med
 tilskottsfôr

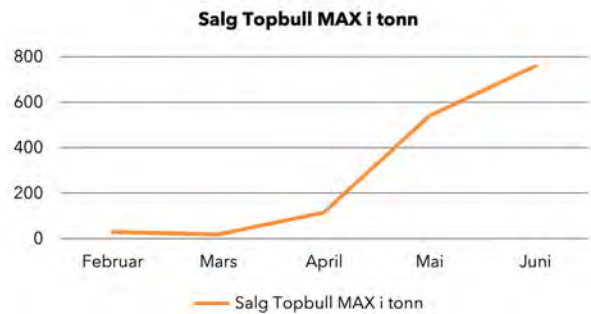
26

FORMIDABELT SALG AV TOPBULL MAX

I april lanserte Fiskå Mølle nyheten TopBull MAX, et kraftfôr med Maxammon-behandlet bygg til okser. Etterspørselen er stor, og hele 800 tonn ble solgt i juni.

- Det har vært en veldig god salgsutvikling av produktet. Vi forventer en ytterligere økning utover høsten når flere ser hvor godt produktet fungerer i fjøset, sier salgssjef Sigurd Norland i Fiskå Mølle.

Med TopBull MAX kan en føre hardere, slakte tidligere og oppnå høyere slakteklasse - og likevel få tørrere binger. Storfebonden John-Magnus Gomo er blant dem som har løst diaréproblemer i fjøset med TopBull Max. Les mer om hans erfaringer på side 8.

ØKER KAPASITETEN MED NYE BULKBILER

I september og oktober er to nye bulkbiler klare for å kjøre ut kraftfôr fra Fiskå Mølle. 6.september overtok sjåfør Glenn Rostøl sin nye Scania fra Tor Helge Undheim hos Scania Stavanger. Bulkbilene er de siste i rekken av totalt fire nye Fiskå Mølle-biler det siste året.

- Med disse på veiene har vi økt kapasiteten på bulktransporten med 12.000 tonn. Det tilsvarer vår forventede salgsøkning i 2017, sier salgssjef Sigurd Norland i Fiskå Mølle.

Kom på Fiskådagen

Hold av datoen 7. november i Agder og 8. november i Rogaland. Da går Fiskådagene av stabelen, og du er invitert til en sosial møteplass for bønder. Det blir parallelle foredrag tilpasset ulike typer gårdsdrift. Velg det som passer deg.

Vi avslutter med felles måltid.

Agder: 7. november kl. 18.00 på Kvåstunet
Rogaland: 8. november kl. 9.30 på Quality Airport Hotel Sola

Velkommen til en sosial og lærerik dag. Vi gleder oss!

Utvalgte tema:

Drøv: Slutføring av okser for et godt økonomisk resultat. v/ Øystein Havrevoll, Fagsjef Nortura

Svin: Kan føreffektiviteten påvirkes gjennom riktig føring? v/ Jerper Poulsen, Senior konsulent Husdyrinnsjef, SEGES

Fjørfe: CracklessEgg v/ Kari Borg, Fiskå Mølle Flisa

Fullt program og invitasjon kommer i første halvdel av oktober. Følg med i postkassen og på www.fiska.no.

Du kan melde på ved å sende en e-post til post@fiska.no eller ringe 51743300 (Rogaland) - 38127750 (Agder).

NYHET!

Desinfeksjon og Vaskekjemikalie til Kyllinghus

Testet og utviklet i tett samarbeid med flere kyllingprodusenter!

For bestilling, ta kontakt med Thor Ove Vistnes:
Tlf: 971 10 284
Mail: vistneskylling@gmail.com

Eller bestill fra Fiskå Mølle på tlf.: 51 74 33 00

- Kjente kjemikalier

VIKING 110
Bredspektret desinfeksjonsmiddel. Reagerer ikke med metaller. Velegnet til tåkedesinfeksjon

VIKING 101
Desinfeksjon av vannsystemer. Bredspektret og hurtigvirkende.

HOVEDVASK KYLLINGHUS
Sterkt alkalisk rengjøringsmiddel. Skummer godt.

Økt antall avvente ved bruk av Fiskå Opti Råmelk før grising

Armando Oropeza, produksjef svin /veterinær Thomas Søyland

Nok råmelk av god kvalitet i løpet av de første 24 timene av livet er en viktig faktor for å redusere tap fra fødsel til avvenning i smågrisproduksjon.

Fiskå Mølle jobber for å lage et kraftfôr som påvirker produksjonen av råmelk positivt hos purkene. Siden januar 2017 har vi kjørt forsøk med Opti Råmelk, et kraftfôr som inneholder en blanding av løselige og uløselige fiber, høyt nivå av vitamin C og E, organisk selen og et gjærprodukt som støtter dyrs immunologiske beskyttelseskapasitet.

Forsøk

Forsøket ble gjennomført i ei kombinert-besetning som produserte 29,3 og 28,7 smågriser per årspurke i henholdsvis 2015 og 2016. Forsøket foregikk i perioden januar til juli 2017. Femtiseks eldre purker og 26 ungpurker fikk 2,5 FEn av Avlsfôr våt og ett kilo Opti Råmelk fra 10 dager før grising til 3 dager etter grising. Øvrige rutiner rundt grising og i laktasjonsperioden ble ikke endret.

RESULTATER VISES PER KVARTAL I 2016 OG FRA JANUAR TIL JULI 2017

	01.01-30.04.2016	01.05-31.08.2016	01.09-21.12.2016	01.01.-31.07.2017
Levendefødte	14,6	14,8	15,2	15
Dødfødte	1,1	1,3	1,0	1,2
Avvente	12,8	12,8	12,7	13,5
Tap (%)	12,1	13,5	16,3	10,1

Foreløpige resultater viser at bruk av Opti Råmelk reduserte tap fra fødsel frem til avvenning. Dette kan være pga. økt råmelkskvalitet eller -mengde.

Fiskå Opti Ro

- meir ro og mindre stress i grisehuset

Elisabeth Hodne Neverli, rådgiver svin

Griser skal bruka det meste av døgnet til å kvila. For at dei skal kvila mest mogleg, må grisene blant anna føla seg mette (stort nok volum i magen og teke opp stor nok mengd næringsstoff) og rolege i magen. I tillegg spelar andre faktorar i miljøet inn, til dømes temperatur, dyretettleik og tilgang på vatn.

Fiskå Opti Ro er eit tilskotsfôr utvikla for å blant anna gjera grisene meir rolege. Det inneheld mykje uløseleg fiber som gjev god mage-/tarmfunksjon og «metthetsfølelse». Dessutan vil ei spesiell blanding av makro- og mikromineraler og vitamin favorisera tarmhelsa til grisene.

Fiskå Opti Ro er tilsett ei ny og unik mineralkjelde, som skal redusera faren for halebiting.

I sommar har nokre produsentar testa ut Opti Ro til slaktegrisene. Dei melder nå om tydeleg færre halesår og meir ro i grishuset.

Generell bruk:

Særleg godt eigna til smågris, slaktegris og rekrutteringsdyr.

Tildeling på golvet eller i langtrau **3 gonger per veke**

- Smågris: 25 gram/dyr/dag. Dei siste to vekene før sal/flytting.
- Slaktegris: 50-100 gram/dyr/dag.
- Rekrutteringspurker: 100 gram/dyr/dag.

FÅ RO I GRISEHUSET

En spesiell blanding makro- og mikromineraler reduserer faren for halebiting og gir grisene god metthetsfølelse.

Mette griser er rolige griser. Opti Ro gir mindre stress i fjøset.

FISKÅ MØLLE
FISKÅ
TLF 51 74 33 00

FISKÅ MØLLE
ETNE
TLF 55 77 13 77

FISKÅ MØLLE
FLISA
TLF 62 95 54 44

FISKÅ MØLLE
TRØNDELAG
TLF 73 85 90 60

Fiskå Mølle

Ved å kombinere 2 fullfôrvogner kan ein lettare få til ei automatisert føring med ulike miksar tilpassa ulike dyregrupper.

Høg mengde kraftfôr ga lause
magar og slappe kalvar:

TopBull MAX løyste problemet

 Kjell-Rune Vik, produksjef drøvtyggarfôr

 Kjell-Rune Vik

*Storfebonden John-Magnus Gomo (33) driv
intensiv framføring av innkjøpte NRF-oksar.*

Han meiner det er vesentleg å få god tilvekst i ung alder, og har i fleire år forsøkt å lage fullfôret til kalve-gruppa så konsentrert som råd. Alle konkurrerende kraftfôr i marknaden er utprøvd med dårleg resultat; kalvane fekk diare og blei både slappe og skitne. Men etter påske fekk han kjøpt TopBull MAX frå Fiskå Mølle, eit kraftfôr som er basert på Maxammonbygg. No har alt endra seg; magane er gode og kalvane er kvikke. No går han for å auke mengda slakt i klasse O+.

John-Magnus Gomo bur ikkje så langt frå Verdal; like ovanfor Vuku i Nord-Trøndelag. Han overtok garden og mjølkeproduksjonen i 2013. Han kom etter kvart til at kjøtproduksjon på innkjøpte oksar var meir interessant å satse på, og bygde om det gamle kufjøset til kalve- og kvigeavdeling med spaltegolv, samt ferdigstilte i 2015 heilt nytt fjøs til framføring av oksar frå 6 månads alder til slakting. Han disponerer i dag 900 daa grasmark, og kjøper inn ca. 350 oksekalvar i året. 90% av dyra er NRF der brorparten er oksar.

MAXAMMON HAR EIT GODT RYKTE

John-Magnus har i lenger tid høyrte om dei gode erfaringane ved bruk av valsa og Maxammonbehandla korn til slakteoksar. -Det er viktig for landbruket at norsk storfekjøtt blir produsert mest mogleg på norske fôrvarer. Så at vi no gradvis aukar norsk kjøtproduksjon på norske ressursar med minst mogleg importert soya er for meg veldig viktig, understrekar den engasjerte bonden.

Gomo er også oppteken av at TopBull MAX har eit proteinnivå tilpassa hurtigveksande ungdyr, noko han meiner er viktig for eit godt sluttresultat. Han slo til med det same TopBull MAX blei lansert i april. Det angrar han ikkje på. For oksekalvane hans i alderen 2,5 til 6 månader får ein kalvemiks som inneheld heile 45% kraftfôr og 55% surfôr! Den konsentrerte blandinga fungerer no svært godt, og han ventar å sjå resultat av den positive vendinga ved slakting neste vår.

>>

Det er viktig for landbruket at norsk storfekjøtt blir produsert mest mogleg på norske ressursar, meiner Gomo.

3 FULLFÔRMIKSAR PER DAG

Den andre fullfôrmiksen blir gitt til oksar i alderen 6 månader og heilt fram til slakt. Denne inneheld 16% TopBull MAX.

-Siste tida har grovfôret vore kun surfôr, men eg har tidlegare gitt ein del snitta halm for å sikre god vomfunksjon, opplyser Gomo. Oksane slaktast ved 14,5 månaders alder, og har til no vore ca 280 kg i snitt med gjennomsnittleg fettgruppe 2+.

Kvigene går i den andre enden av det ombygde fjøset, og får normalt ein svakare miks med kun 7% TopBull MAX.

-Kvigene veks seinare enn oksane, og må ha svakare føring for å ikkje blir for feite, resonnerer den offensive bonden. Dei slaktast i alderen 14-18 månader.

-Men nyleg slakta eg 20 kviger som no i vår og sommar har gått saman med oksane på deira miks med 16% kraftfôr. Etter 3 månader der slakta eg dei, og utruleg nok fekk ingen av dei høgare fettgruppe enn 3. Kan det vere at TopBull MAX gir betre tilvekst og mindre fetttrekk? spekulerer John-Magnus på.

Mistanken hans blei forsterka da han nyleg leverte til slakt ein heil binge med Hereford + Angus oksar i alderen 15 månader. Også dei har fått TopBull MAX i 3-4 månader. Slakta vog i snitt 306 kilo, kjøtfylde O+ og R-, og fettgruppe 2+. Ingen fekk fetttrekk!

2 FULLFÔRVOGNER

Alle 3 fullfôrmiksane transporterast på band i taket, og dumpast på fôrbrettet akkurat der John-Magnus seier det skal leggest, samt kor ofte og kor mykje. Systemet er bygt ut i alle avdelingar.

-For å få ei automatisert føring med ulike miksar tilpassa dei ulike dyregruppene, kom eg til at ein måtte kombinere 2 fullfôrvogner for å få det til. John-Magnus viser velvillig fram det avanserte datasystemet på dei ulike displaya på fullfôrmiksarane.

- Den første miksaren blander berre surfôrballar og evt. halm. Her må eg sørge for å «mate på» slik at fullfôrvogna ikkje går tom. Miksarane er aktive 24 timar i døgnet.

-Den andre miksaren tek i mot ferdig grovfôrmiiks frå miksar 1 i kontrollerte mengder, og blander inn gruppetilpassa mengde kraftfôr automatisk. Deretter overførast ferdig miks til transportbandet, som førar det ut. Miksar 1 kan også legge grovfôr direkte på bandet om ønskeleg.

ENDRA KVALITETSTILLEGG GIR INTERESSANTE UTFORDRINGAR

I år må ein ha kjøtfylde O+ for å få kvalitetstillegget på 7 kr per kilo. Til neste år aukast dette til kr 7,50 med krav til maks 4- i fettgruppe.

- No når ungdyrmiksen fungerer betre, trur eg tilveksten faktisk blir betre. Dessutan ser eg for meg å innføre ei ny oksegruppe i føringa i alderen 6 til 12 månader. Desse skal få ein meir konsentrert rasjon: Til dømes 16% TopBull MAX og 16% Maxammonbygg. Gruppa frå 12 månader og fram til slakting ved 16 månaders alder skal få berre surfôr og Maxammonbygg + mineraltilskotet Premium KornKross.

Underteikna er einig i at dette er vegen å gå. Totalt vil dette gje betre energidekning og meir stivelse til vommikrobane. Det gir

betre fordøying av grovfôret. Ei gradvis lågare proteinforsyning frå kraftfôret mot slutten er fagleg sett smart med tanke på tilvekst og fôrutnytting. Ei noko utsett slakting vil også gje høgare kjøtfylde. Det er totalt sett rom for høgare fettgrupper i hans opplegg utan at det blir problematisk. Men her må ein føle seg fram til perfekt slaktetidspunkt.

TopBull MAX er også tilsett vitamin og mineral, i motsetning til Maxammonbygg som naturleg nok manglar dette. Dette gjer Maxammonbygg-effekten tilgjengeleg også til oksefjøs utan fullfôr. TopBull MAX kan godt brukast som eit all-round kraftfôr heilt fram til slakting. ||

Faren John Gomo er aktiv hjelper på garden. Her i den ombygde kalveavdelinga.

3 viktige grupper parasitter på sau

- SYMPTOM OG BEHANDLING

 Tone Rundhild O. Skadsem, veterinær

 Thomas Søyland

Parasitter er ei stor utfordring for sauebønder. Her er veterinæren sine råd for forebygging og behandling av snyltarar.

Parasitter, den evige utfordringa til sauene. Dagens rutinar legg grunnlaget for framtidige utfordringar med parasitter. Me kan mykje om resistens etter kvart, men det er ennå mykje uvisst. Fleire og fleire tek avføringsprøver og får gode grunnlag for behandling og handtering av parasitter på sau. Det er ei veldig god utvikling.

Ta eggreduksjonstest

Ein eggreduksjonstest gjer svar på kor effektiv behandlinga har vore. I tillegg til å ta ut avføringsprøver jamleg, bør alle sauebesetningar ha som mål å få teke ein eggreduksjonstest i løpet av denne eller i alle fall neste sesong. Dessverre får me tilbakemeldingar på dårleg effekt av preparat, og at det er utvikla resistens i besetninga. Det er lite oppmuntrande når ein ser føre seg sauedrift i årevis framover. Difor er det svært viktig å ha ein oversikt over ulike parasitter ein har i besetninga, og korleis desse skal handterast.

3 vanlege parasitter på sau Rundormer

Det er 16 ulike rundormer i Norge. Dei fleste sauer blir infiserte med ein blanding av ulike artar.

Sauen blir infisert av larver på beitet. Larvene er klekka frå egg som sauen skil ut. Nokre rundormer overlever i beitet, andre i eit

dvalestadie i slimhinna i tarmveggen til sauen. Sauen utvikler gradvis immunitet mot rundormer, og immuniteten er best ved omlag 2-årsalder. Det vil seie at lamma møter dei største utfordringane.

Ein viktig rundorm er Haemonchus. Den suger blod og fører til blodtap, dobbelthake og svake lam utpå sommaren og hausten. Den kan også gjere stor skade på vaksne sauer på våren, då den vaknar til live etter dvale i sauen. Ettersom ormen overvintrar i sauen, vil eldre sauer skilje ut parasittegg som byggjer seg opp i beitet. Utover mot hausten kan lamma møte store mengder parasittegg, og bli sjuke. Det er ikkje alltid dei blir svarte bak av denne parasitten! Nematodirus battus er også ein viktig rundorm på våren. Ettersom den må ha ein kuldeperiode for å klekke egg til infektive larver, klekkes egg ikkje før til neste vår. Då klekkes alle omtrent samstundes og ein får hardt smittepress for lamma. Denne ormen skapar altså ikkje problem på hausten

Bendelormer

Bendelorm er vanleg, og kan gje problem i enkelte besetningar. Den overvintrar i beitet, og er difor mest plagsam omlag 3-8 veker etter beiteslepp. Det utviklast ganske god immunitet, så dette er størst problem på vårparten på lamma i nokre besetningar.

Leverikter: Sauen får i seg parasitter på beitet. Våte somrer med mykje snigler gir leverikteproblem.

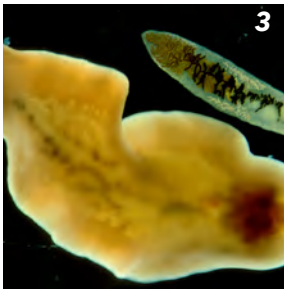
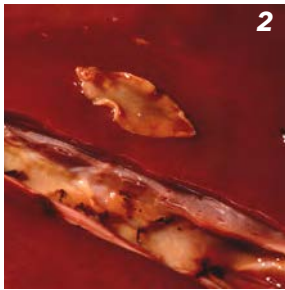
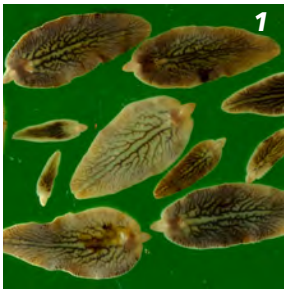

Foto: Inger Cathrinus, Bjørn Gjerde

Bilete 1: Viser den store leverikta. **Bilete 2:** Viser ein opna gallegang i levera. Den store leverikta er teken ut av gallegangen og lagt ved sida av. Det syner kor stor den er, og kor stor skade den gjer i gallegangen. Nedi gallegangen ser me fleire varianter av små leverikter. Desse lever side om side med den store leverikta. **Bilete 3:** Her ser ein den store og den lille leverikta.

Leverikter

Ein våt og fuktig sommar med mykje sniglar betyr ofte mykje leverikter. Sniglar er mellomvert for leverikter, og bærer larvestadiet, cercarier, av iktene. Når dyra et gras får dei i seg metacercarier, som er ein infektiv cercarie. Ikta frisettes så i tynntarmen. Der borer den seg gjennom tarmveggen og finn vegen til levera. Den vandrar 6-7 veker i levera før den set seg i gallegangane. Der kan dei leve i fleire år. Levera er viktig for stoffskiftet og råka dyr kan tape mykje hald og trivsel.

For at leverikter skal kunne gjennomføre sin livssyklus må det vere over 10 grader ute. Ved vinterstid stoppar utviklinga opp. Det betyr likevel at det kan vere fullt av leverikter i dyra. Heile syklusen til leverikta tek 17-18 veker.

Som oftast ser ein stor auke i forekomsten av leverikter på seinsommaren eller hausten. Så lenge dyra går ute og det er over 10 grader, er det risiko for nye ifestasjoner av leverikter. Sjukdomsteikna for leverikter avhenger av kor mange iktar sauen har ete i seg på ein gong. Får den ein veldig stor dose leverikter kan det resulterer i akutte dødsfall. Sauen får også lett dårleg matlyst, bleike slimhinner og smerter i buken.

Dersom det er noko mindre smittepress vil symptoma vere veikare og ta lengre tid før ein ser noko. Dette er den subakutta forma og sjåast gjerne i oktober, november. Sauen får anemi, bleike slimhinner og dobbelthake.

Den vanlegaste forma for leverikte er kronisk. Den oppstår 4-5 månader etter infeksjon, ofte frå desember fram mot lemming. Dyra blir bleike i slimhinnene og får dobbelthake, ei væskeansamling under haka fordi blodet mangler proteiner.

Det er ingen aldersimmunitet og sauen kan bære iktar frå fleire år dersom den ikkje blir behandla. Det er eit preparat, Fasinex®, som drep alle stadier av leveriktene. Dette har lang tilbakehaldstid og passer ikkje alltid å bruke. Fasinex må nyttast ved akutt leverikteproblem, då dette i hovudsak skuldast vandring av juvenile iktar i leveren. Bruker ein dette preparatet 1-2 veker etter stopp av inntak av smitte har ein teke livet av 99-100% leverikter.

Valbazen® tek kun dei vaksne stadier av leverikta. Dette kan altså brukast 12 veker etter sauen har blitt smitta for å drepe opp mot 90-100%. Det vil i praksis ofte seie i desember/januar som blir gode 2 månadar etter siste inntak av smitte. Dette stoffet skal ikkje brukast kring paring og første drektigheitsmånda på grunn av fare for fosterskade. Sistnemde preparat er også effektiv mot rundormer.

Det er ulike driftsformer i høve til delvis utegang om vinteren, og vår/vinter er ofte med varierende temperaturer og dermed smittepress. Det er også andre årsaker til mistrivsel, dårleg tilvekst, lam som er svarte bak. Drøft difor behandling og prøvetaking med din veterinær.

Prøvetaking

Prøvetaking for rundormer bør gjerast omlag 1 veke etter sanking frå utmarksbeite, for å avgjere kor mykje smitte det er i utmarka, og kor mykje sauene vil smitte ut haustbeitet. Dersom det er heimebeite bør dyra prøvetas i august/september, særskilt med tanke på Haemonchus.

Leverikter kan også sjekkast ved avføringsprøver, men eit negativt svar kan vere på grunn av det kun er stadier som ennå ikkje skil ut egg i sauen. Difor er ein obduksjon og kassasjoner på slakt viktige for diagnostikk. ||

Nyhet: CracklessEgg

DETTE EGGET REDUSERER KLINK

Kari Borg, Fiskå Mølle Flisa/Maren Nordbo

Kari Borg

Etterspørsel: Kundekontakt Frank Arntsen går gjennom anlegget hos eggprodusent Mads Georg Jønnum i Trøndelag.

Sensoregg: Det gule egget simulerer eggets størrelse, form og vekt. Sensorer avdekker svake punkter i produksjonen.

Alle støt mot egget kan gi klink. Med avansert sensorteknologi kan CracklessEgg avdekke svake punkter i produksjonen.

Et plommegult egg tar plass på transportbåndet til Lene Mari Skjæret i Braskereidfoss. Det har eggets form og vekt, men er utstyrt med sensorer som kan bli svært verdifulle for eggprodusenten. Når sensorene aktiveres kan bonden lese av målingene direkte på et nettbrett.

-Vi hadde en gjennomgang med elektronisk egg for en tid tilbake, som viste at klink oppsto da eggene ble sluppet ned i brettet. Vi fikk justert pakkemaskinen, og har hatt veldig god effekt av det, forteller Skjæret.

Gratis gjennomgang

CracklessEgg er et elektronisk egg som hjelper eggprodusenten med å avdekke risikoområder for klink, og knekkskader fra ytre påkjenninger ved frakt av egg i eget anlegg. Fra i sommer tilbyr Fiskå Mølle sine kunder gratis gjennomgang av anlegget. Lene Mari Skjæret har redusert

antall klink fra 3,7 prosent til 2 prosent etter justeringer i pakkemaskinen. -Når vi nå tester på nytt ser vi at alt fungerer som det skal. Skulle det likevel oppstå klinkproblemer på et senere tidspunkt, vil vi teste igjen, sier hun.

Det elektroniske egget simulerer et ekte egg i både vekt, størrelse og form. Det er utstyrt med flere sensorer som kan registrere mengde slag, hvor slaget treffer, og styrken på støtet. Målingene blir direkte registrert og loggført digitalt.

-Grafisk fremstilling av dataene på nettbrett gjør det lettere å avdekke hvor en finner de svake punktene i systemet, sier Arnulf Fjermedal i Fiskå Mølle.

Sammensatte årsaker

Alle støt mot egget kan gi klink. Fra egget blir

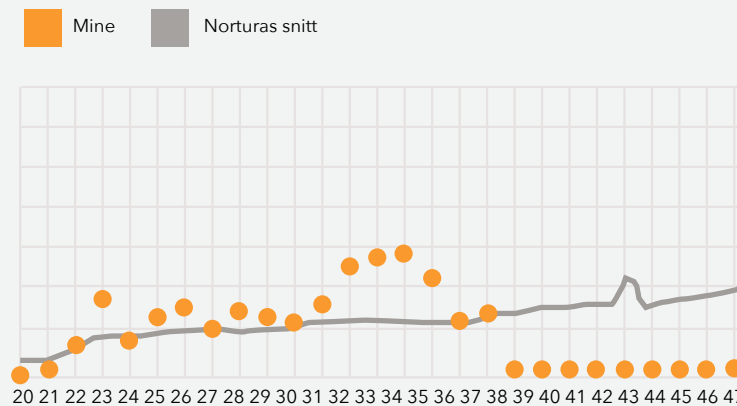
lagt til det blir pakket er det flere svake punkter, blant annet ved overganger mellom tverrbånd, eggpakking, vasking ol. Produsenter som sliter med høy klinkprosent kan oppleve bedre produksjonsresultat etter at justeringene er blitt gjort.

-Det er imidlertid viktig å ha i tankene at årsakene til klink og knekk kan være sammensatt. Ernæring og miljøfaktorer kan spille inn. Det er derfor viktig å følge med på hønas atferd og forforbruk, sier Fjermedal.

Toppverpersortimentet er tilpasset for å gi hønå tilstrekkelig med kalsium utover i produksjonsperioden. Er forforbruket unormalt lavt/under anbefalingene, kan enkelte hønå få i seg for lite kalsium. Førskifte kan da være nødvendig, eller kalsiumtillegg i form av skjellsand eller kalkstein.

CracklessEgg kom først på markedet i 2003. Det var en ung kanadisk bonde som sto bak ideen og utviklingen av egget. Han hadde allerede da utviklet en lignende versjon for potetindustrien. I 2010 ble disse to kjøpt opp av selskapet Masitek (aagrrii), som i dag leverer CracklessEgg, SmartSpud og ProduceQC. Sistnevnte er tilsvarende produkter for potet- og fruktindustrien.

<https://www.canadianpoultrymag.com/production/new-technology/bloom-or-bust-30157>

Stor effekt av CracklessEgg: Grafen viser utvikling av klink i besetningen til Lene Mari Skjæret. Her ser en tydelig effekt av justeringen i pakkemaskinen.

-Ta kontakt med din førkonsulent om du er i tvil om årsaker til klink og knekkskader, sier Fjermedal, som er svært glad for å ha egget på plass i Fiskå Mølle.

CracklessEgg har vært på Østlandet, er for tiden i Trøndelag før det kommer til Rogaland der det skal ha sin base.

-Egget skal være tilgjengelig for alle våre kunder. Det vil i hovedsak være stasjonert på Vestlandet og sendes nordover og til Østlandet ved behov, sier Fjermedal. ||

Har du spørsmål? Ta kontakt med:

Stig Lasse Voster

Mob: 982 61 277

Epost: stig.voster@fiska.no

Kari Borg

Mob: 979 91 710

Epost: kari@flisamolle.no

Frank Arntsen

Mob: 995 35 026

Epost: frank.arntsen@fiska.no

Bønder som satser:

BYGGEBOOM I AGDER

 Maren Nordbø

 Thomas Søyland

Byggeaktiviteten blant bønder er stor. Møt tre optimistiske sørlandsbønder som investerer stort i nye fjøs.

Funksjon, fremtidsplaner og budsjett. Mye skal vurderes fra tegnebrettet til ferdig fjøs. I Agder har tre melkeprodusenter fått en ny hverdag med løsdrift. Motivasjon, dyrevelferd, arbeidsmiljø og utvikling står i fokus hos dem som satser.

-Fjøset skal først og fremst være optimalt for dyrene, understreker melkeprodusent Kari Lauvdal.

På de neste sidene kan du lese mer om valg, tips og råd fra ferske fjøsbyggere.

>>

Hvor: Marnardal

Nytt fjøs: Skreddersydd løsdriftsfjøs med melkerobot.

Drift: 200.000 liter melk i kvote, fullt påsett av okser, salg av livdyr til melkeproduksjon og fullkonsesjon på slaktegris.

Kari og Sjur Lauvdal:

Dyrevelferd i fokus

Et nøye planlagt løsdriftsfjøs reiser seg i Marnardal. Kari og Sjur Lauvdal tar sats – selv om barna ikke står klare til å overta gården.

Hvorfor bygge nytt?

- Noen spør om vi ikke er for gamle til å bygge nytt, men vi synes ikke det selv. Det er bare å bygge et rullatorvennlig fjøs, sier Kari og Sjur Lauvdal og ler.

Til tross for at barna ikke har planer om å overta gården, satser ekteparet på en lettere arbeidshverdag med nytt løsdriftsfjøs med melkerobot. I 2013 sto også et nytt svinefjøs klart på gården.

- Vi trives og ser ingen grunn til å avslutte. Hverdagen blir lettere, vi kan drive lenger med nytt fjøs. Nå holder jeg på til jeg blir pensjonist, sier Kari Lauvdal.

Hva har vært hovedfokus i byggingen?

- Vi tenkte ikke på kostnader da vi tegnet, men har hatt fokus på at fjøset skal være optimalt for dyrene, understreker Lauvdal.
- Vi begynte med å sette inn minimumsmål, automater, børster og det vi ellers kunne tenke oss. Deretter forhørte vi oss om pris, og måtte vurdere om det gikk opp med driftsplanen. Vi var så heldige at vi fikk det til.

Ekteparet planla aktivt i to år før første spadetak ble tatt på gården. De har funksjon og dyrevelferd i fokus fra tegning til ferdig fjøs.
- Det er god plass mellom førbrett og liggebåser, som er lange og breie. Bredden er 1,35 hos

gjeldkyrne og i fokusavdelingen, ellers er de 1,30 breie. Mot vegg er de 3 meter lange, den doble liggebåsen er 5,5 meter. De skal slippe å ligge sikksakk eller i annenhver bås, og har god plass til hodet (komfortsone).

- Vi har også tenkt mye på smitteforebygging og har dobbel smittesluse. De kommer her og setter skoene, trer i tøfler, går to meter og gjør det samme igjen. Det er tre soner som har hver sin farge på gulvet. Rød, gul og grønn, da bør det være (idiot) sikkert. Smitteslusa må være enkel og praktisk å bruke for å fungere.

Hva er den største forandringen i overgangen fra gammelt til nytt?

- Vi går sikkert ned i lønn, men får en lysere og triveligere hverdag. Det betyr noe for oss. Fjøset har 55 liggebåser, og ekteparet kan doble produksjonen senere.

De satser på større oppdrett av kviger og salg av melkende kviger tilvendt robot.

- Vi har god plass nå, og skal bygge opp antall kviger ved å bruke en del kjønnsseparert sæd. Vi har en god avlsbesetning av NRF og vil bygge videre på den. Du vet hva du har, men ikke hva du får om du kjøper inn nye kyr.

Hva har vært den største utfordringen i byggingen?

- Den største utfordringen har foreløpig vært å få fjøset slik vi ville, men da vi tegnet opp arealkravet og minstemål vi kunne godta rundt i fjøset selv, fikk vi flotte datategninger fra Kjetil Slettebø i Fjøssystemer, sier Sjur Lauvdal, og vedgår at kalveavdelingen har skapt mest hodebry.

Velferd i fokus: Fjøset skal fungere optimalt for dyrene, understreker Lauvdal.

-Småkalvene har vært den største utfordringen, det er ingen fasit på hvordan du skal bygge en avdeling til dem.
De har skilt kalveavdelingen fra resten av besetningen i et eget rom, med egen ventilasjon.

-Vi har styrt veldig med ventilasjonen hos kalvene, og ender opp med to systemer, overtrykk med varme om vinteren og vanlig undertrykksventilasjon om sommeren. Jeg tror vi har funnet en grei løsning.

Hva er deres beste råd til andre byggeklare bønder?

- Vi var mye rundt og kikket før vi begynte

planlegging selv. Det er en veldig viktig del av prosessen, du finner alltid noe å lære hos andre. Det er sikkert noe som er mislykket her også, og det er isåfall det første vi kommer til å si om noen spør.

- Vi lærer av hverandre, men mest av dyrene. Se hvordan dyrene har det og oppfører seg mer enn å henge deg opp i tekniske duppeditter når du er rundt og ser på forskjellige fjøs, selv om det også er viktig å lytte til fagfolk, sier parets, som trekker frem nederlendere som gode forbilder.

- Vetvice sitt bygningskurs i Nederland og KuSignal-kurs var svært nyttig, sier Lauvdal. ➤

Hvor: Lista

Nytt fjøs: 2157 kvadratmeter stort løsdriftsfjøs med melkerobot.

Drift: 340 tonn melk i kvote, 60-70 ammekyr, totalt over 300 dyr

Full kontroll: - Melkeroboten gir oss alt av opplysninger, sier Gjertsen, som har fått en ny hverdag med løsdrift og robot.

Jan Petter Gjertsen og Mary Friestad:
Ny hverdag med løsdrift

Velferdsavdelingen er nøye gjennomtenkt i Mary Friestad og Jan Petter Gjertsens to mål store løsdriftsfjøs.

Hvorfor bygge nytt?

-Vi kunne sikkert drevet i det gamle og hatt det like greit økonomisk, men det er jo gøy å se at en får til noe. Det gir en god mestringsfølelse, sier Jan Petter Gjertsen. Han hadde også kravet om løsdrift i tankene da nytt fjøs skulle på tegnebrettet.

-Vi ville være klar i forhold til de nye kravene om løsdriftsfjøs. Det sier seg selv at mange hadde falt fra om alle skulle bygd nytt innen 2024, men vi måtte gjøre noe om vi skulle fortsette.

Vi valgte derfor å bygge så fleksibelt som mulig. Fjøset har plass til over 100 kyr på robotsiden av førbrettet, med tanke på større kvote. Plassen vi ikke trenger til melkekyr bruker vi i dag til ammekyr.

Hva har vært hovedfokus i byggingen?

-Vi konsentrerte oss mest om melkedelen og kalveavdelingen, og har fått en optimal løsning med en fantastisk velferdsavdeling.

Bøndene har reist land og strand for å hente inspirasjon til eget fjøs.

-Hvor har vi ikke vært? Vi har sikkert vært i 200 fjøs, sier Gjertsen, som fant utgangspunktet til kalveavdelingen i Nederland. Fjøset har naturlig ventilasjon, og avdelingen er skilt fra resten av fjøset med halvvegger i betong. Slik får kalvene frisk luft, men slipper trekk.

-Hjørnet med velferdsavdelingen, robot og kontor er kopiert fra et annet fjøs. Det fungerer fantastisk bra, jeg tror ikke du kan få det bedre. Det var viktig for oss å se hvordan dette fungerte før vi startet byggearbeidet. Da slapp vi å gamble på resultatet, sier han.

Hva er den største forandringen i overgangen fra gammelt til nytt?

-Vi har fått en helt annen hverdag. Melkingen går av seg selv. Selv om det fortsatt er nok å gjøre, flyter ting lettere nå.

Også dyrene har fått det bedre i det to mål store melkefjøset. Det er helt stille blant 150 kyr.

-Dyrevelferden har økt vanvittig, det ser du når du kommer inn i fjøset her. Dyrene stresser ikke, de labber rundt og koser seg. Når dyrene trives, trives folk også, sier bonden. Også melke kvaliteten er like bra som i det gamle bås fjøset.

-Noen mener kvaliteten blir dårligere med robot, men det er ikke tilfelle her. Bakterietall ned i 4' sier litt. Det er ingen tvil om at det er mer effektivt. Vi har full kontroll, melkeroboten gir oss alt av opplysninger. Manglende kraftfôropptak, celletall, vekt, temperatur og brunst.

Hva har vært den største utfordringen i byggingen?

-Den største utfordringen er å se for seg hvordan ting blir uten at du har vært i tilsvarende fjøs. Det er ingenting her som er likt det vi kom fra. Det er vanskelig å se for seg dyreflyt, og hvordan ting fungerer i praksis på en tegning.

Gjertsen er fornøyd med valgene som er tatt.

-Det er mindre ting jeg ser at jeg kanskje ville gjort annerledes, men ikke de store linjene. Vi kunne hatt en gang fra førbrettet og inn i

halmbingen til ammekalvene, så vi slapp å gå over spaltegulvet. Det er en liten ting som kunne vært nyttig.

-Ellers har vi allerede sagt ned en murvegg for å få plass til en førskyver, forteller Gjertsen.

Hva er deres beste råd til andre byggeklare bønder?

-Bruk nok tid før du setter i gang. Det gikk så bra her fordi arkeologien dro prosjektet ut i tid. Det var forundersøkelser som tok tid, og vi brukte tiden på å finne ut mer.

Det var ikke mye som var i boks før rett før støping. Vi har gjort mye forandringer underveis.

-Hent priser fra forskjellige forskjellige entreprenører. Se i andre fjøs, det er mange fine nybygg rundt omkring. Vi har fått mye for pengene, og har bygd over to mål for ca.11 millioner.

Hvor: Byremo

Nytt fjøs: Løsdriftsfjøs med båndfôring i taket, sto ferdig november 2016. Rommer totalt 66 liggebåser til melkekyr, samlet 130 med stort og smått

Drift: 450.000 liter melk i kvote

Fremtidsretta ung bonde:

Firedoblet fjøset

Tor Olav Rydlende hadde knapt overtatt gården før han tok til med bygging av nytt fjøs.

Hvorfor bygge nytt?

-Jeg ville ha en mer fremtidsretta drift og greiere arbeidshverdag, sier Tor Olav Rydlende. Den unge bonden tok over gården i 2013, og har investert stort i nytt løsdriftsfjøs. Driftsbygningen fra 1983 er bygget om, med et nytt tilbygg på 900 kvadratmeter. Mens det gamle fjøset hadde plass til 17 kyr, rommer det nye 66 båser. Melkeknoten er også firedoblet på gården på Byremo.

-Det er fullt mulig å drive stort når fjøset er automatisert. Jeg ville satse, sier Rydlende, som fortsatt har god hjelp i foreldrene på gården.

Hva har vært hovedfokus i byggingen?

-Jeg har lyttet mest til fagfolk, og har ikke stilt så mange krav. Men jeg var fast bestemt på melkerobot, selv om rådgiveren mente vi kunne spare pengene om vi brukte melkestall.

Han har blant annet båndfôring i taket og rundballeriver i løa.

-Jeg så for meg at det ville bli vanskelig med kjørbart førbrett. Da måtte jeg stått ute og lossa i fullôrvogna i all slags vær. I tillegg kunne en heller ikke bruke tårnsiloene lenger.

Hva har vært den største forandringen i overgangen fra gammelt til nytt?

-Det gamle fjøset var et eldre båsfjøs, og jeg bruker litt mindre tid i fjøset nå enn før. Nå går det med tre timer til dagen. Jeg trenger ikke være så nøye med klokka, det er godt å slippe å gå i fjøset til faste tider hver dag. .

-Overgangen har gått veldig greit. Det er ikke så stor forskjell, jeg er i samme lei som gamlefjøset på melkemengde, sier Rydlende, som satser mot videre vekst.

-Jeg har bestemt meg for å øke kvoten til 550.000 liter fra nyttår. Jeg er optimist, sier han med et smil.

Hva har vært den største utfordringen i byggingen?

-Det gikk seint med ferdigstillelse av støypearbeidet. Da kom jeg også sent i gang med montering av innredning, sier Rydlende, som har lagt ned stor egeninnsats i fjøset.

-Jeg ville også erstattet rundballeriveren med fullfôrblander. Det var problematisk med grovfôr-fôring i starten. Rundballriveren er ikke laget for 5-6 rundballer i døgnet, jeg må fylle den tre ganger om dagen.

Har du råd til andre byggeklare bønder?

-Jeg har vært rundt og sett i en del fjøs og lyttet til fagfolk. Da ser du hva som passer i akkurat ditt fjøs. ||

Robotfjøs: - Det er fullt mulig å drive stort når fjøset er automatisert, sier den unge bonden.

Optimist: - Jeg har lyst å øke kvoten til 550.000 liter, sier Tor Olav Rydlende, som har firedoblet fjøset.

Dette bør du tenke på før du bygger nytt fjøs

 Maren Nordbø

 Thomas Søyland

Sunn økonomi er den viktigste faktoren for å lykkes med nybygg. - Bonden skal være trygg på at driften er sikker i årene etter bygging, sier rådgiver Jarle Hole.

- Det desidert viktigste bonden må gjøre før bygging er å legge opp en solid strategi for kostnader, sier Jarle Hole, tidligere medeier i Grude Landbruksbygg, bonde og styremedlem i Norsk Fjorfelag.

Landbruket opplever stor byggeaktivitet, og flere investerer tungt i ny driftsbygning. Jarle Hole har 20 års erfaring fra landbruksbygging, og vet hvor skoen trykker i en krevende byggeprosess.

- Mange vil legge ned en betydelig egeninnsats i byggingen. Det er nokså omfattende å administrere, og dessverre ser vi ofte at mange tar seg vann over hodet og taper penger på driften mens byggingen pågår. Da får de en skjev start som gjør de første årene veldig tunge, sier Hole, og legger til:

- Du skal ha gnist, motivasjon og energi til å drive videre når fjøset står klart. Derfor er økonomi og grundig planlegging de viktigste faktorene i startfasen.

INNHENT SOLIDE TILBUD

Vær nøye på å få tilbud med totalpris fra ulike leverandører. Budsjettpris kan variere med 10 prosent, og det betyr mye på sluttsummen når du betaler 5-10 millioner kroner for et fjøs. Det er viktig å sammenligne tilbud og se hva som er

inkludert i prisen, og låse prisene for å unngå budsjettsprekk som velter hele prosjektet, sier Hole.

Han er først og fremst opptatt av å skape trygghet for bonden i byggeprosessen. - Noen leverandører priser gjerne tilbudene etter bondens budsjett, derfor er det viktig å forlange kvalitet i prisen du betaler.

UTNYTT DITT EGET SYSTEM

- Det er aldri en fasit med nybygg. Hver gård har sine kjepphester, men du kan planlegge smart for å få regnestykket til å gå opp, sier Jarle Hole.

Han anbefaler å utnytte systemet som allerede ligger i gården. Samtidig gjelder det å tenke flere tiår frem i planleggingen, for å kunne tilpasse driften etter behov.

- Du må tenke rasjonelt. Mange synes det er spennende med ny teknologi, og vil investere i kostbart imek-utstyr. Tar du imidlertid utgangspunkt i utstyret du allerede har, slipper du store investeringer og kan legge mer penger i dyrevelferd. En billigere fôringslinje kan bety mye på bunnlinjen.

Han råder derfor bønder til å legge tid i å utvikle en gjennomtenkt planløsning.

- Ikke bruk mye penger på dødt areal.

Støttespiller for bonden: Jarle Hole drar på solid erfaring fra gårdsdrift og byggebransjen når han starter som rådgiver i Fiskå Mølle.

Ny rådgiver i Fiskå Mølle

Jarle Hole trer til som rådgiver i Fiskå Mølle 1. oktober. Han har over 20 års erfaring fra landbruksbygging og har drevet melke- og kyllingproduksjon på Jæren i nærmere 30 år.

Selv har bonden bygget gården opp fra grunn. Han foretok flere ombygginger av den gamle driftsbygningen før et nytt melkefjøs sto klar i 2010. I 2000 bygget han nytt kyllinghus, før han igjen satset og klippet snoren for nok et kyllinghus i fjor høst.

- Jeg overtok gården med tre katter og en melkekvote, så jeg har investert flere titalls millioner kroner i å bygge opp driften. De som overtar en gård med full drift, har mye bedre utgangspunkt. Det viser bare at alle som vil satse, kan få det til, sier den erfarne bonden.

Hole solgte seg ut av Grude Landbruksbygg for å drive kyllingproduksjon på fulltid, men ser nå frem til å være støttespiller for bøndene i Fiskå Mølle.

- Jeg har dype røtter i byggebransjen, så det var vanskelig å gi helt slipp, sier han og ler.

- Jeg brenner for å bistå bønder med å ta riktige valg i byggefasen. Jeg ser virkelig frem til å kunne være en hjelpende hånd for å sikre god drift blant dem som satser på nybygg, fortsetter han.

Mange kjenner Jarle fra hans tid som leder i Rogaland Fjorfelag. Han er fremdeles aktiv som styremedlem i Norsk Fjorfelag.

Vil du ha råd og veiledning om landbruksbygging? Kontakt Jarle Hole.

- Når du betaler 7000-9000 kroner per kvadratmeter for melkefjøs, lønner det seg å tenke effektiv arealbruk. Noen ganger skrumper vi inn fjøset med opptil hundre kvadratmeter uten at det går utover funksjonen, sier rådgiveren.

- Ta vare på det du har og få ned totalkostnaden. Det gir sunnere økonomi og bedre grunnlag for videre drift.

VIL SKAPE TRYGGHET

Når Jarle Hole starter som rådgiver og kundekontakt i Fiskå Mølle 1. oktober, ser han frem til å kunne hjelpe bønder i en krevende byggeprosess. Han drar på solid erfaring fra byggebransjen og eget gårdsbruk på Jæren.

- Nytt fjøs krever enormt mye planlegging. Det viktigste for meg er å skape en trygghet for bonden. Mange kvier seg gjerne for å være bestemt i møte med leverandørene, derfor bistår jeg som en støttespiller. Det er store beløp som investeres, da er det avgjørende at en slipper å jobbe i motbakke når fjøset står klart. ||

8 tips til deg som vil bygge nytt

1. Legg en solid kostnadsstrategi.
2. Innhent skikkelige tilbud med totalpris. Ikke forhold deg til budsjettpris, det kan fort variere med 10%.
3. Tenk effektiv arealbruk. Kvadratmeterprisen er gjerne 7000-9000 kroner på melkefjøs, så du sparer mye på å utnytte plassen.
4. Gå gjennom alle tilbud med lupe. Sjekk at alt fra porter til maling og rørlegger er med. Det er lett å glemme småting som kan bli store beløp.
5. Ha en åpen dialog med banken gjennom hele prosessen.
6. Planlegg langsiktig. Tenk på tomteplassering og logistikk, og se for deg driften om 10-15 år.
7. Utnytt systemet du allerede har på gården, det er f.eks. kostbart å investere i helt nytt fôringsanlegg. Da kan du heller legge mer penger i dyrevelferd.
8. Sjekk referanser på byggefirmaene du vurderer å bruke. Det er utrolig viktig å velge en seriøs utbygger.

Friskare og meir livskraftige kalvar med tilskottsfôr

Maren Bjorland, rådgiver storfe

Thomas Søyland

Produsenter rapporterer om mindre helseplager og meir robuste kalvar etter å ha testa tilskottsfôra Vitallin og Vitaladd.

I november i fjor lanserte Fiskå Mølle to spanande nye tilskottsfôr til kalv – Vitallin og Vitaladd. Begge produkta er nøye gjennomprøvde på forsøkgarden til produsenten. Med tida har òg me fått ein god del tilbakemeldingar på korleis produkta fungerer som me vil presentere i denne artikkelen, men først litt informasjon om dei to tilsetjingsstoffa.

Vitallin:

Vårt nye produkt for å forebyggje og/eller behandle diarè heiter Vitallin. Namnet speler på det høge innhaldet av linfrø. Knuste linfrø produserer ein type planteslim som beskytter slimhinna i tarmen. Saman med spesielt utvalde pektin som vert kalla «Diarstop» gjer produktet at væske vert absorbert betre frå tarmen, og avføringa vil verte fastare. Kalven restituerer fortare frå ein episode med diarè fordi væsketapet vert redusert. Vitallin inneheld i

tillegg elektrolyttar som er viktig for å stabilisere væskebalansen i kroppen, samt raskt nedbrytbar energi i form av druesukker.

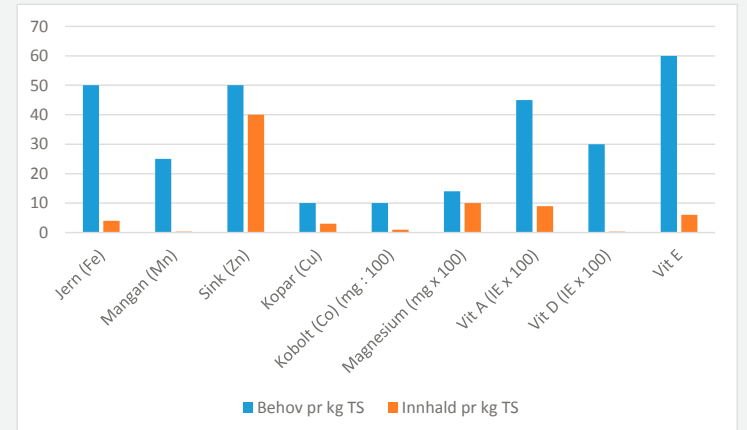
Det unike med Vitallin i forhold til andre produkt på marknaden er det skal blandast ut i mjølk i staden for vatn. Som mange kanskje veit skal tradisjonelle elektrolytttilskott tildelast utanom mjølkefôringane. Med Vitallin slepp ein å leggje inn eit ekstra måltid - kalven får alt den skal ha når Vitallin er tilsett i mjølka.

For behandling av diarè er doseringa 50 g/l mjølk i 1-3 dagar, avhengig av responsen og allmenntilstanden til kalven. Hugs likevel at i alvorlege tilfelle bør veterinær tilkallast. Om ein ynskjer å bruke produktet forebyggjande, til dømes rundt førsifte, flytting eller andre situasjonar ein veit kan vere ei påkjenning for kalven er tilrådd dosering 10 g/l mjølk i 7-14

dagar. Vitallin får ein i 5 kg bøtter med eit praktisk doseringsbeger der tilrådd mengd pr liter er merka av.

Vitaladd:

Det andre produktet me lanserte i vinter heiter Vitaladd, og er eit mineral- og vitamintilskott til kalv som vert føra på heilmjolk. Kalvar som vert føra med heilmjolk får ofte mangel på enkelte mineral og vitamin som mjølka inneheld lite av. Dei minerala det oftast vert mangel på er jern, mangan, kobolt samt vitamin A, D og E. Desse minerala og vitamina er allereie tilsette i mjølkeerstatningar, slik at i besetningar der den typen fôring vert praktisert er ikkje mangel eit problem. På figuren under er det synt kalven sitt behov av diverse sporstoff og vitamin jamført med innhaldet av desse i vanleg heilmjolk.

Figur. Kalven sitt behov er langt større enn tilførselen frå heilmjolk for fleire sporstoff

Vitaladd inneheld òg sitronsyre som seinker pH i mjølka og dermed gjer levevilkåra for bakteriar dårlegare. Bakteritalet i fersk mjølk aukar veldig fort, men ved tilsetjing av Vitaladd vert mjølka stabilisert og held betre hygienisk kvalitet lenger. Vert mjølka tildelt kald er den lågare pH-verdien gunstig for koaguleringa i løypen, slik at opptaket av næringsstoff aukar i forhold til mjølk utan Vitaladd.

Vitallin forebyggjande. Det har gitt svært gode resultat med klart lågare førekomst av diarè i førsiftet. Bonden er klar på at han kjem til å fortsetje å bruke Vitallin forebyggjande. Produktet blandar seg bra i mjølk, men ein bør vere forsiktig med doseringa for å sikre god utblanding. Mjølka vert litt tjukkare som følge av dei bindande og smørjande eigenskapane til linfrø og pektin.

Brukarerfaringer Vitaladd:

Generelt ynskjer dei bøndene som har prøvd Vitaladd å fortsetje bruken av dette fordi det har fungert såpass bra. Somme av bøndene var interesserte i produktet for dei ikkje var heilt nøgde med tilvekst og helsetilstand på kalvane, medan andre var interesserte i å sjekke om Vitaladd forbetra eit velfungerande kalveoppdrett. Brukarane melder om friskare, meir livskraftige kalvar som er meir robuste og motstandsdyktige mot sjukdom. Førekomsten av diarè og lungebetennelse har vorte redusert. Oppfatninga er at tilveksten er høgare – kalvane er rundare over ryggen og blankare i pelsen og syner meir teikn på høg trivsel. Eit tips til å få god utblanding i mjølk er å blande ut produktet i litt vatn før det vert tilsett i mjølka. På denne måten får ein ei jamn blanding.

Alt i alt har tilbakemeldingane vore veldig gode, og me i Fiskå Mølle har god tru på at både Vitallin og Vitaladd kan hjelpe fleire bønder til å føre fram friske og robuste kalvar. ||

Nytt mineraltilskudd med unike egenskaper

- styrker det naturlige immunforsvaret
- fremmer lønnsomt føropptak og forutnyttelse
- hjelper kyr å produsere sterke, sunne kalver
- bedre vomflora og mer effektiv fordøyelse

TOPLICK til storfe

- TOPLICK Gjeldku
- TOPLICK Kvige
- TOPLICK Laktasjon

TOPLICK til sau og lam

- TOPLICK Sau

Ring 51 74 33 00

Fiskå Mølle

BEDRE TILVEKST

TopBull MAX Pelletert kraftfôr med Maxammonbygg

NYTT KRAFTFÔR GIR FORDELER OG NYE MULIGHETER:

- Fôr hardere og oppnå økt tilvekst
- Slakt tidligere og fôr frem flere slakt per fjøs per år
- Høyere slakteklasse
- Bedre fôrutnyttelse
- Vitamin og mineral i pelleten
- Økt norsk selvforsyning, redusert bruk av importert soya og roesnitter
- Passer til okser og kviger fra 3 mnd alder
- Alkalisk fôr og grovere partikler gir bedre vommiljø
- Tørrere binger, renere dyr

FISKÅ MØLLE
ROGALAND
Tlf. 51 74 33 00

FISKÅ MØLLE
ETNE
Tlf. 53 77 13 77

FISKÅ MØLLE
TRØNDELAG
Tlf. 73 85 90 60

FISKÅ MØLLE
FLISA
Tlf. 62 95 54 44

Fiskå Mølle
www.fiska.no